

راهکار های تشکیلاتی بودن کار از منظر مقام معظم رهبری

چکیده

فاطمه پور قربانعلی زاده^۱

انسان از لحاظ روانی یک موجود اجتماعی است که در اجتماع و زندگی، نقش سودمندی ایفا می‌کند. یکی از راهکارهای اعتماد به نفس، تقویت تعامل با دیگران است. کار تشکیلاتی که با عنوان کار گروهی هم از آن یاد می‌شود، نقش مهمی در تعامل اجتماعی انسان ها دارد. برای ایجاد کار تشکیلاتی معیارهایی وجود دارد که باید به آنها توجه شود. رهبر معظم انقلاب، به عنوان شخصیتی فعال در عرصه سازماندهی مبارزان و نیروهای جهادی پیش از انقلاب و در دوران تشکیل نظام با قرار گرفتن در مصدر مسئولیت‌های بزرگی که لازمه‌ی هر کدام سازماندهی تشکیلاتی بوده، اکنون به بزرگ ترین گنجینه‌ی تجربیات تشکیلاتی تبدیل شده است. معظم له در بیانات خویش به طور مکرر به راهکارهای تشکیلاتی بودن کار پرداخته‌اند. تحقیق حاضر با هدف تبیین راهکار های تشکیلاتی بودن کار از منظر مقام معظم رهبری به روش توصیفی و تحلیلی به رشته تحریر درآمده است. مهم‌ترین یافته‌های تحقیق حاضر عبارتند از: راهکارهای اخلاقی کار تشکیلاتی از دیدگاه مقام معظم رهبری شامل: منسجم و متحد بودن، توکل و اعتماد به کمک الهی و نهادینه سازی قانون گرایی است. راهکارهای رفتاری تشکیلاتی بودن کار از منظر مقام معظم رهبری شامل: مدیریت متمرکز ، نظم سازمانی و داشتن برنامه‌ریزی می‌باشد.

کلید واژه‌ها: تشکیلات، راهکار ، کار، کار تشکیلاتی، مقام معظم رهبری.

^۱ . دانش آموخته سطح ۲، حوزه علمیه حضرت زینب(سلام الله علیها).

مقدمه

تشکیلات مجموعه ای مستقل است که یک مأموریت خاص دارد و می تواند با نیت های انتفاعی و غیر انتفاعی تاسیس شده باشد. همه اعضای کار تشکیلاتی باید دارای پشتکار، صداقت، حسن خلق، همکاری، بردباری و خیرخواهی در کارها و اهداف، برای اعضاء و خصوصا، دیگر انسان ها باشند.

با توجه به این نکته که انسان یک موجود اجتماعی است و در تکامل و امور مهم آن نیاز به افراد دیگر جامعه دارد، تشکیلات، نقش مهمی در پیشرفت امور اجتماعی ایفا می کند. بر همین اساس در دنیا هیچ کاری بدون تشکیلات پیش نمی رود و به موفقیت ختم نخواهد شد، حتی انقلاب اسلامی ایران هم بدون تشکیلات و برنامه ریزی پیش نرفت و پیروز نگردید.

رهبر معظم انقلاب اسلامی حضرت آیت الله العظمی خامنه ای (مد ظله العالی) تشکیلات را از فرائض هر گروه مردمی دانسته که یک هدفی را دنبال می کند. تحقیق حاضر به هدف تبیین راهکارهای تشکیلاتی بودن کار از منظر مقام معظم رهبری پاسخگوی سوالات زیر است:

۱. راهکارهای اخلاقی کار تشکیلاتی کدامند؟

۲. راهکارهای رفتاری کار تشکیلاتی کدامند؟

به جهت اهمیت کار تشکیلاتی، نگارش های متعددی در این زمینه به رشته تحریر درآمده است. از جمله: کتاب «اخلاق کار تشکیلاتی»؛ نوشته کار گروه محتوایی موسسه جوانان آستان قدس رضوی، در سال (۱۳۹۸) به چاپ رسیده است که در راستای آموزش کار جمعی، به بیان راهکارهای اخلاقی کار تشکیلاتی پرداخته است.

کتاب «به توان تشکیلات»؛ نوشته سلمان هاشمیان (۱۳۹۸) که در این کتاب به ارائه قواعد و راهکارهایی برای ایجاد تشکیلات در راستای حداکثر سازی بهره وری در تصاعد هندسی ظرفیت افراد در فعالیت های فرهنگی انقلابی، پرداخته است. اما تحقیق حاضر در صدد است به بررسی راهکارهای تشکیلاتی بودن کار از منظر مقام معظم رهبری بپردازد.

۱- مفهوم کار تشکیلاتی

تشکیلات در لغت جمع تشکیل به معنای چیزی را شکل و صورت دادن، درست کردن، ساختن، سازمان دادن است.^۱ تشکیلات در اصطلاح از دیدگاه مقام معظم رهبری؛ یعنی نظم و تقسیم وظایف، همچنین ارتباط و اتصال و به صورت زنجیره‌ای کارکردن است.^۲

۲- راهکارهای اخلاقی تشکیلاتی بودن کار از منظر مقام معظم رهبری

تکامل یا سقوط ملت‌ها با ارزش‌های اخلاقی ارتباط تنگاتنگ دارد، زیرا پیمودن راه کمال بدون ارزش‌های اخلاقی ممکن نیست و آینده‌سازی، و پیدایش تحولات شگرف اجتماعی، سیاسی، بی‌آنکه آینده‌سازان متحول گردند و در یک بازسازی درونی دچار تحولات اخلاقی شوند، امکان نخواهد داشت. یکی از اموری که به اخلاق نیازمند است، کار تشکیلاتی است. مهم‌ترین راهکارهای اخلاقی تشکیلاتی بودن کار از منظر مقام معظم رهبری عبارتند از:

۲-۱- منسجم و متحد بودن

انسجام تیمی، به عنوان یک جزء جدا نشدنی از اثربخشی تیم است. در یک تیم منسجم، روح با یکدیگر بودن و پشتیبانی از یکدیگر را به وضوح می‌توان دید. این انسجام به اعضای تیم در حل سریع تضادها یاری می‌نماید. هر اندازه سطح انسجام تیم بالاتر رود، گروه، روش یکسانی را می‌پذیرد.^۳

مقام معظم رهبری در اهمیت اتحاد و انسجام کار تشکیلاتی می‌فرمایند:

حواستان باشد که انشعاب و انشقاق و دو دسته شدن خطرناک است. اگر کسی به خاطر یک فکری، از مجموعه‌ای جدا بشود، باز یکی دیگر از آن طرف به خاطر یک فکر دیگر جدا بشود، در حالی که این فکرها ممکن است درست هم باشد، اما آنقدر اهمیت نداشته باشد که انسان این

۱. عمید، فرهنگ عمید، ص ۴۳۶.

۲. بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۶۰/۱۱/۲۷.

۳. صدری نیا، مدیریت گروه‌ها، ماهنامه تدبیر، شماره ۱۹۰.

یکپارچگی را به خاطر آن به هم بزند. بنده که عرض کردم اتحاد ملی، برای شما دانشجویان بسیجی از همین بسیج خودتان شروع می شود: اتحاد سازمانی و تشکیلاتی. نگذارید شما را تکه تکه و پاره پاره کنند.^۱

قرآن کریم اتحاد همه مسلمانان را در سیمای یک امت، یک دین، یک راه و یک قبله و هدف مورد تاکید قرار داده است. بسیاری از عبادت های واجب اسلام، عالی ترین مظاهر اتحاد اسلامی را نشان می دهد. حج با آن همه پویایی و محتوای سازنده، برای همه مردم است. نماز های واجب عموماً به جماعت خوانده می شود. اتحاد و انسجام چنان محبوب و مطلوب اسلام است که حتی عبادات را هم پرمحتوا می کند و به امت عزت و تعالی می بخشد. به همین اندازه تفرقه گرایی مورد نکوهش قرآن است.^۲ تا به آن جا که خداوند، دامن زدن به اختلاف ها را مایه نزدیک شدن به مشرکان دانسته و می فرماید: «... وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُشْرِكِينَ* مِنَ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيعًا كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ» هرگز از فرقه مشرکان نباشید. از کسانی که دین خود را قطعه قطعه کردند و فرقه فرقه شدند؛ هر حزبی بدانچه پیش آنهاست، دلخوش شدند.

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) در اهمیت انسجام در کار می فرماید: «اثنان خیرٌ من واحدٍ و ثلاثةٌ خیرٌ من اثنين و اربعةٌ خیرٌ من ثلاثةٍ فعليكم بالجماعة»^۴؛ دو تن از یکی بهتر است و سه تن از دو تن بهتر و چهار تن از سه تن بهتر پس با هم باشید.

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) انسجام و اتحاد را در امور مهم و سرنوشت ساز جامعه اسلامی لازم و ضروری می دانند. چنانکه می فرماید: «اسْتَوْوَا وَ لَا تَخْتَلَفُوا فَتَخْتَلَفَ قُلُوبُكُمْ»؛ با یکدیگر (در مسائل مادی و مالی) برابر باشید نه مختلف، تا دل های شما با هم اختلاف پیدا نکند.

۱. بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۸۶/۲/۳۱.

۲. اسحاقی، از اتحاد ملی تا انسجام اسلامی، ص ۲۵.

۳. روم: ۳۱-۳۲.

۴. پاینده، نهج الفصاحه، ص ۱۳۲.

۵. همان، ۸۲.

بنابراین اتحاد مسلمانان در آیات و روایات مورد تاکید ویژه‌ای قرار گرفته است؛ زیرا بر اساس آیات قرآن دست خداوند همراه با جماعت است، یعنی خداوند به افرادی که با یکدیگر متحد هستند، یاری می‌رساند پس اتحاد در کار تشکیلاتی بسیار مهم است چرا که به حل تضادهای موجود در زمینه کار کمک می‌کند.

۲-۲- توکل و اعتماد به کمک الهی

منظور از توکل، سپردن کارها به خدا و اعتماد بر لطف اوست؛ زیرا «توکل» از ماده «وکالت» به معنی انتخاب وکیل نمودن و اعتماد بر دیگری کردن است، بدیهی است هر قدر وکیل توانایی بیشتر و آگاهی افزون‌تر داشته باشد، شخص موکل احساس آرامش بیشتری می‌کند و از آنجا که علم خدا بی پایان و توانایش نامحدود است، هنگامی که انسان بر او توکل می‌کند، آرامش فوق‌العاده‌ای احساس می‌کند، در برابر مشکلات و حوادث مقاوم می‌شود و از دشمنان نیرومند و خطرناک نمی‌هراسد، در سختی‌ها خود را در بن بست نمی‌بیند و پیوسته راه خود را به سوی هدف ادامه می‌دهد.^۱

مقام معظم رهبری در اهمیت توکل در کارهای تشکیلاتی می‌فرمایند: «عامل مهم مدیریت جهادی عبارت است از خودباوری و اعتماد به نفس و اعتماد به کمک الهی... در همه کارها توکل به خدای متعال و استمداد از کمک الهی کنیم، به کمک های الهی اعتماد کنیم.»^۲

امام علی (علیه السلام) فرمودند: «لَا يَصْدُقُ إِيْمَانُ عَبْدٍ حَتَّى يَكُونَ بِمَا فِي يَدِ اللَّهِ، أَوْثَقَ مِنْهُ بِمَا فِي يَدِهِ.»^۳ ایمان بنده‌ای صدق نمی‌کند، جز آنکه توکل و اعتماد او به آنچه در دست خداست، بیشتر از آن باشد که در دست اوست.

۱. مکارم شیرازی، اخلاق در قرآن، ج ۲، ص ۲۵۵.

۲. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار کارگران در گروه صنعتی مپنا، ۱۳۹۳/۲/۱۰.

۳. نهج البلاغه، حکمت ۳۱۰.

بنابراین برای دست یابی به اثر بخشی و کارآیی در یک سازمان، ضروری است که برنامه های صحیح و دقیقی طراحی و اجرا شود؛ چرا که اگر در سازمانی برنامه ریزی صورت نگیرد، اهداف سازمانی و نیز راه ها و ابزار مناسب برای دست یابی به آن ها صورت نگیرد، اهداف سازمانی و نیز راه ها و ابزار مناسب برای دست یابی به آن ها مشخص نخواهد شد؛ و اگر اهداف سازمان و راه ها و ابزار رسیدن به آن ها مشخص نشود، اثر بخشی و کارآیی تحقق نخواهند یافت.

نتایج

نتایج تحقیق حاضر با عنوان «راهکارهای تشکیلاتی بودن کار از منظر مقام معظم رهبری» عبارتند از:

با توجه به این نکته که انسان یک موجود اجتماعی است و در تکامل زندگی و امور مهم آن نیاز به افراد دیگر جامعه دارد، تشکیلات، نقش مهمی در پیشرفت امور اجتماعی او دارد. بر همین اساس در دنیا هیچ کاری بدون تشکیلات پیش نمی‌رود و به موفقیت ختم نخواهد شد، حتی انقلاب اسلامی ایران هم بدون تشکیلات و برنامه ریزی پیش نرفت و پیروز نگردید. رهبر معظم انقلاب اسلامی حضرت آیت الله العظمی خامنه‌ای (مد ظله العالی) تشکیلات را از فرایض هر گروه مردمی که یک هدفی را دنبال می‌کنند، دانسته‌اند. معظم له راهکارهای اخلاقی و رفتاری راجهت تشکیلاتی بودن کار بیان کرده‌اند. راهکارهای اخلاقی عبارتند از:

- منسجم و متحد بودن : اسلام به مسأله وحدت و اتحاد نگریسته و بر اهمیت این مقوله میان انسان‌ها، مسلمانان و ادیان الهی تأکید کرده است. اتحاد و یگانگی در سایه وحدت عقیده، محکم‌ترین نوع اتحاد است که مقام معظم رهبری در زمینه کار به آن تأکید ورزیده است.
- توکل و اعتماد به کمک الهی: منظور از توکل سپردن کارها به خدا و اعتماد بر لطف اوست، زیرا «توکل» از ماده «وکالت» به معنی انتخاب وکیل نمودن و اعتماد بر دیگری کردن است، بدیهی است هر قدر وکیل توانایی بیشتر و آگاهی فزون‌تر داشته باشد شخص موکل احساس آرامش بیشتری می‌کند و در برابر مشکلات و حوادث مقاوم می‌شود.
- نهادینه سازی قانون گرایی: نظم و امنیت، شاکله و سازه‌های اصیل زندگی اجتماعی هستند به گونه‌ای که با حضور آن دو سببها و علت‌های حیات جمعی، مانند ارزشها، هنجارها، ساختارها و نهادها، دانش و فن آوری تشکیل می‌شود. روشن است که نظم و امنیت، سامان نمی‌گیرد، مگر با حاکمیت قانون و نهادینه شدن قانون گرایی در جامعه.

راهکارهای رفتاری تشکیلاتی بودن کار از منظر مقام معظم رهبری عبارتند از:

- مدیریت متمرکز: منظور از مدیریت، بازی کردن نقش رهبر، منبع اطلاعاتی، تصمیم گیرنده و رابط برای اعضای سازمان میباشد. مقام معظم رهبری مدیریت متمرکز را نگاه دائم یک نفر به تشکیلات می‌دانند.
- نظم سازمانی: مقام معظم رهبری معتقدند بدون نظم سازمانی مدیریت امکان ندارد و کارها نیز درست نمی‌شود.
- داشتن برنامه‌ریزی: از آنجا که برنامه ریزی، بر تمام بخش های سازمان و همه وظایف مدیریت احاطه دارد و همه آن ها را در بر می گیرد، اگر برنامه ریزی در کارها صورت نگیرد، اهداف سازمانی در پی پرده ابهام باقی می ماند؛ و این ابهام و سردرگمی، به همه سازمان و فعالیت های آن سرایت می کند؛ در نتیجه سازمان را از رسیدن به سر منزل مقصود باز می دارد.

منابع

- قرآن کریم
 - نهج البلاغه
۱. اسحاقی، حسین، نسیم همبستگی از اتحاد ملی تا انسجام اسلامی، تهران: انتشارات مرکز پژوهشهای اسلامی صدا و سیما، جمهوری اسلامی ایران، چاپ اول، ۱۳۸۶هـ.ش.
 ۲. پاینده، ابوالقاسم، نهج الفصاحة، تهران: دنیای دانش، ۱۳۸۲بی.چا، ش.
 ۳. پیروز وهمکاران، علی آقا، مدیریت در اسلام، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، چاپ سیزدهم، ۱۴۰۰هـ.ش.
 ۴. تقوی دامغانی، سید رضا، نگرشی برمدیریت اسلامی، تهران: سازمان تبلیغات اسلامی، شرکت چاپ و نشر بین‌الملل، چاپ دوازدهم، ۱۳۹۳هـ.ش.
 ۵. جعفریان، رسول، تاریخ خلفاء، قم: الهادی، چاپ اول، ۱۳۷۸هـ.ش.
 ۶. حاجیان، اسماعیل، اخلاق مهدوی، تهران: نیا، چاپ اول، ۱۳۹۸هـ.ش.
 ۷. رضوی، مرتضی، اصول و مبانی مدیریت اسلامی، مرتضی رضوی، قم: دارالبشیر، چاپ اول، ۱۳۹۶،
 ۸. طبرسی، حسن بن فضل، مکارم الاخلاق، قم: شریف رضی، بی.چا، ۱۳۷۷ش.
 ۹. عمید، حسن، فرهنگ عمید، تهران: امیر کبیر، چاپ بیست و سوم، ۱۳۸۱هـ.ش.
 ۱۰. کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی، تهران: انتشارات دار الثقلین، چاپ چهارم، ۱۳۹۰هـ.ش.
 ۱۱. مجلسی، محمد باقر، بحار الأنوار، بیروت: دار إحياء التراث العربی، چاپ دوم، ۱۴۰۳ ه.ق.
 ۱۲. محمدی ری شهری، محمد، میزان الحکمة، قم: موسسه علمی فرهنگی دارالحديث، چاپ پانزدهم، ۱۳۹۵هـ.ش.
 ۱۳. مکارم شیرازی، ناصر، پیام قرآن، تهران: دار الکتب الإسلامية، چاپ نهم، ۱۳۸۶ ه.ش.

۱۴.، اخلاق در قرآن، قم : مدرسه الإمام علی بن أبی طالب (علیه السلام) ، چاپ اول، ۱۳۷۷ ه.ش.

۱۵. هارولد کونتز و همکاران، اصول مدیریت، ترجمه محمد هادی چمران، تهران: موسسه انتشارات علمی، چاپ پنجم، ۱۳۸۹ ه.ش.

۱۶. واثقی، قاسم، اخلاق مدیریت، قم : سازمان تبلیغات اسلامی، چاپ سوم، ۱۳۷۴ ه.ش.

۱۷. یوسفیان، نعمت الله، الهامی نیا، علی اصغر، اخلاق اسلامی، قم : اداره آموزشهای عقیدتی سیاسی نمایندگی ولی فقیه در سپاه، چاپ اول، ۱۳۷۶ ه.ش.

مقالات

۱۸. صدری نیا، محمد ، " مدیریت گروه ها"، ماهنامه تدبیر، شماره ۲۰۰۸، ۱۹۰ م.

۱۹. همایون مصباح، سید حسین، "صیانت از حقوق شهروندی"، قم : دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، ۱۳۹۳ ه.ش.